

13 April 2019

Vandaag staan we hier om te gedenken wat hier - lang geleden- gebeurde. Nu al 74 jaar geleden, bijna een mensenleven lang. Er is een wetenschappelijk onderzoek dat zegt dat mensen gemiddeld zo'n 32 jaar nog voortbestaan in de gedachten van hun nabestaanden. Maar hier staan we, zoveel later met wel honderd mensen en dat betekent dat er iets belangrijks gebeurd is in het verleden. Iets belangrijks dat betekenis heeft voor het heden en voor de toekomst.

Geen van de toen direct betrokkenen is er meer bij. Enkele van U hebben als kind de oorlog nog meegemaakt en verder zijn we tweede, derde generatie, en de meer dan driehonderd schoolkinderen die hier afgelopen week waren, zijn soms al van de vierde generatie.

Daarom wil ik met U gedenken, samen nadenken: wat hebben die gebeurtenissen van toen te maken met ons leven nu?

Vandaag zoek ik daarbij inspiratie in het Wilhelmus, ons volkslied, dat soms zo lastig te begrijpen lijkt.

In de oorlog was het Wilhelmus heel populair. Van mijn Vader weet ik dat vooral de strofe 'de tirannie verdrijven' gezien werd als een opdracht voor het verzet.

Tirannie, daar zijn veel definities van, maar samengevat gaat het over met geweld je wil opleggen aan een ander. En daarmee is het, het omgekeerde van Vrede. Want Vrede dat is niet de afwezigheid van conflicten, maar het vermogen samen lastige beslissingen te nemen zonder dwang en geweld.

En kijk: symbolisch staat hier het Zwaard dat twaalf mensen doodde. Het staat stevig aan de grond genageld. De paadjes zeggen: hier kwamen mensen bij elkaar. Hier werd slag geleverd. Maar, hier eindigt het geweld. De tirannie is voorbij. Laat het voortaan Vrede zijn.

Die tirannie van Hitler, dat was nogal wat. Als je de verantwoordelijkheid nam je tegen zijn regiem te verzetten, zette je niet alleen je eigen leven op het spel, maar ook dat van andere burgers. Anderen werden verantwoordelijk gehouden om jou in het gareel te houden. Willekeurige burgers werden gedood. Ook hier, op deze plek, tegen deze muur.

Hier werden niet alleen zeven mensen uit het verzet gedood, maar ook vijf willekeurige burgers, die misschien alleen wat vrij uit hun ogen keken, of een blauwe overall droegen. Zomaar van de straat geplukt. Zo van: 'Misschien ben jij er ook wel een'.

En dat werden ze. Slachtoffers van het fascisme. Slachtoffers van een geloof dat de ene mens meer is dan de ander en dat je dat met geweld mag opleggen. Mensen die wij gedenken.

De kern van wat ik vertellen wil vandaag gaat over het maken van lastige keuzes.

De mensen van het verzet wisten dat het doodschieten van andere burgers een gevolg kon zijn van jouw verzet. Dat was al gebeurd in Putten en ook - toen nog maar een maand geleden - bij de Woeste Hoeve. Een terreur methode om elk verzet buiten proportie zwaar te straffen. Wat een moeilijke keuzes. Wat een verantwoordelijkheid!

Wat een kracht van verzoening van de nabestaanden! Wederzijds werden de doden als slachtoffers herkend. Slachtoffers van een gemeenschappelijke vijand. Nabestaanden waren verenigd in de vaste wil, omwille van de doden, van de toekomst iets moois te maken, het offer van hun dood betekenis te geven.

Daarbij was het Wilhelmus een bron van troost en inspiratie. Want dat lied gaat vooral over de worsteling van Willem van Oranje, die lastige keuzes maakte. Hij koos voor de Nederlanden, maar was hij van dit bloed? Hij werd immers geboren buiten de grenzen van de Republiek der zeven Verenigde Nederlanden. In Nassau op de Dillenburg, toen Duitsland nog lang geen verenigd Duitsland was. Hij was ook 'een Prinse van Oranje. Vrij onverveerd', dat wordt vaak als 'vrij en niet bang' vertaald. Maar je kan het ook lezen als 'waarom zou ik me hiermee bemoeien?' Ik zou ook gewoon als een Prins in Frankrijk kunnen leven, vrij en niets te vrezen, maar dat doe ik niet. En dan zegt hij ook nog: 'de koning van Hispanje heb ik altijd geëerd.' Identiteitskeuzes.

Premier Rutte heeft een half jaar geleden misschien wel een historisch antwoord gegeven op de gewetensvraag van Willem van Oranje. En op de vraag van veel Nederlanders die hun 'identiteit' willen beschermen. Op bezoek in de Schilderswijk in Den Haag, een plek waar zoveel migranten en identiteiten en godsdiensten samenwonen, zei premier Rutte op 7 November vorig jaar: 'Uiteindelijk zijn we allemaal Migranten'. Sommige families wonen al honderden jaren op dezelfde plek, maar uiteindelijk komen we allemaal ergens anders vandaan.

Een antwoord dat goed past bij Willem van Oranje, want die ontdekte dat de identiteitshokjes Duits, of Frans, of Spaans, of Rooms of Protestants, knelden. Het ging hem om een oplossing, waardoor we samen verder konden. Voor hem was dat respect voor ieders overtuiging: Vrijheid van Godsdienst. Overtuigingen

tolereren zonder anderen je overtuiging op te dringen. Want dat leidt zomaar tot onderdrukking en geweld.

Vandaag de dag denken we dan ook aan het recht op vrijheid van gender, of het recht niet in een God te geloven, of gelijke kansen, rechten en mogelijkheden of je nu een man of een vrouw bent, homoseksueel, lesbisch of iets anders, ongeacht huidskleur of afkomst.

Ten tijde van Fillips de Tweede - de Spaanse koning die Willem wilde respecteren - ging het om een heftig conflict. Fillips II wilde de Nederlanden straffen. Want die protesterenden tegen zijn gezag en zijn God. Die protestanten, hadden tijdens de beeldenstorm letterlijk alles kapot geslagen wat hem heilig was. De inquisitie mocht daarom straffen, martelen, ketters verbranden op de brandstapel, uit naam van de God van Fillips II. In heftigheid en schending van mensenrechten was het weinig anders dan de misdaden van het Islamitisch kalifaat waar Nederland officieel vandaag nog steeds mee in oorlog is.

En Willem? Willem wilde de volgelingen van beide kampen met elkaar verzoenen. Dat was toen politiek onhaalbaar. Het is Willem niet gelukt. Uiteindelijk is hij vermoord door een huurmoordenaar.

Dat is - in het kort - die Wilhelmus van Nassaue waarvan we straks zingen.

Met Willem van Oranje en de twaalf namen die hier genoemd zijn, herdenken we de moeilijke keuzes die zij maakten, of anderen voor hen maakten. Zij zijn dood en wij kunnen nu in Vrede en Vrijheid bij elkaar komen. Uit alle richtingen, met verschillende overtuigingen. Ook vandaag mogen en moeten we moeilijke beslissingen nemen over samenleven in de toekomst.

Over klimaat, en dus over mensenlevens in Mozambique en in de toekomst wellicht ook in Nederland. Kunnen we naar eer en geweten vrij en onverveerd leven als prinses en prinsessen in Europa als er reddingsschepen aan de ketting gelegd worden?

Laten we onze keuzes omwille van onszelf en de generaties die hier gedenken, niet te gemakkelijk maken, want dan sterven er nog steeds mensen omwille van ons. Vrijheid, tirannie verdrijven, vraagt om veel verantwoordelijkheid nemen, toen, en ook nu.

Heerde, 13 April 2019, Henk van Apeldoorn